

A függöny mögött: szabad-e megismernünk Réz Pál másik arcát?

<https://magyarnarancs.hu/sorkoz/a-fuggony-mogott-szabad-e-megismernunk-rez-pal-masik-arc-at-124141>

<https://magyarnarancs.hu/konyv/a-fuggony-mogott-123379>

Pálos Máté 2019. okt. 30., 08:00

<https://www.es.hu/cikk/2019-06-14/korossi-p-jozsef/naploromok.html>

Első ránézésre is botrányos könyv jelent meg Réz Pálról. A Naplóromok számos kérdést felvet: hol húzódnak a magánélet és a közélet, az élet és az irodalom határai?

A költőként indult, tapasztalt szerkesztő, független kiadói ember és irodalomszervező Kőrössi P. József évekig járt, 2002 és 2009 között a legendás műfordító, szerkesztő és Holmi-vezető Réz Pál lakására „szakmázni”, „dolgozni”, beszélgetni. Idén, Réz halála után három, a Parti Nagy Lajos-féle Bokáig pezsgőben c. hangos memoár megjelenése után négy évvel Naplóromok – Ücsörgünk a kávéházban Réz Palinál címmel adta ki a Kossuth kiadó a Kőrössi által emlékezetből lejegyzett beszélgetések alaposan szerkesztett, sőt „cenzúrázott” változatát. De mi ebben a botrány?

Romok között

A könyv 15 „naplónovellát” tartalmaz, mindegyik szöveg egy-egy látogatás a mesternél. Két ember beszélget, főként Réz viszi a szót. Kőrössi a saját elmondása szerint a látogatások éjszakáján naplójában lejegyzti a beszélgetéseket, emlékezetből, minden jel szerint Réz tudta nélkül. Durván 10-15 évvel később ezekből a jegyzetektől rekonstruálja a beszélgetéseket Réz közreműködése vagy engedélye nélkül. Kőrössi azt állítja, alaposan megszerkesztette a szöveget, de az fikció sohasem lett.

Persze az, hogy mi hangzott el valójában, már bizonyíthatatlan, felvételek, tanúk nincsenek, Rézt megkérdezni nem lehet. Vagyis akkor, amikor ebben a könyvben elfogadjuk Réz közléseit Réz közléseiként, olvasóként kizárólag Kőrössi emlékezetére támaszkodunk. Erre a hitelességi és filológiai problémára utal nyilvánvalóan a címbeli Naplóromok, csak hogy mégsem naplót olvasunk, hanem valóságos szereplők valóságosként közzétett beszélgetéseit. Így Kőrössi szerzőségében létrejön egy nem autorizált Réz-szövegkorpusz.

Első ránézésre hasonlíthat egy híres író feljegyzéseinek, ötleteinek, „mosócéduláinak”, akár levelezésének utólagos kiadására – ilyenkor hagyatékban maradt, autorizált dokumentumokról van szó, ki- és eladásukról az örökösök dönthetnek. Közelebbi párhuzam a nem autorizált életrajz: ezek olyan, gyakran vitatott, híreszteléssel, pletykálkodással vádolt non fiction könyvek, melyek egy híres ember az adott személy vagy a család beleegyezése nélküli életét mondják el. Ilyenkor a kiadó vállalja a per és az esetleges kártérítés megfizetésének kockázatát, ám ha közszereplőről van szó, a jó hírnévhez vagy a magántitokhoz való jog érvényesítése nem egyszerű. Ez ahhoz a rendkívül bonyolult, általános szinten nem megválaszolható kérdéshez vezet, hogy a közszereplő életéből mi nem tartozhat a közre.

Az alcím is erre utal: aki Réz Pál magánlakásán ücsörög, az egyből egy kávéházban, nyilvános térben ül. Egyértelmű, és Kőrössi sem gondolja ezt másként, Réz ezeket a kijelentéseket nem a nyilvánosságnak szánta. Nem véletlen, hogy a könyv Réz-képe élesen eltér a „hangos memoárétól” – a Bokáig pezsgőben lehetőséget adott Réznek arra, hogy olyan imázst hagyjon magáról a magyar nyilvánosságban, amelyet ő szeretne, és megengedte neki, hogy azt hallgasson el magáról, amit akar.

Az, hogy Réz személyiségének egy része rejtve maradt, több kritikusnak feltűnt, például Kálmán C. Györgynek a Narancsban: „Réz nemigen akarja, hogy őt magát alaposan megismerjük; sem személyiségét, sem tevékenységét nem tartja elég fontosnak, jelentősnek, érdekesnek. (...) Érdemes mégis odafigyelni az el nem mondott, töredékes vagy épp csak jelzett történetekre is.” Kőrössi könyve vállaltan „ellenkönyv”: a fülszöveg és az előszó is szóba hozza a Bokáig pezsgőben, és Kőrössi úgy pozicionálja magát, mint a tanú, aki megmutatja az eddig rejtegetett Rézt: „Meg kell mutatni, mert ilyen volt. Ilyen is, meg olyan is, amilyennek szerette magát megmutatni. Ilyen volt, ilyen is volt az a hatalom, amit ő, egyedül ő gyakorolt.”

A könyv borítójára keresztben rápecsételték a „cenzúrázva” szót, ezzel is hangsúlyozva: a tartalom olyan súlyos, hogy a szerkesztők jobbnak látták „cenzúrázni”. De a bent hagyott állítások is éppen elég nyersegek, és alkalmasak mások megsértésére. Betekintést nyerhetünk abba, hogyan szerkeszt a két neves szerkesztő: bedobják írók, költők nevét, utánuk hajítanak egy félmondatos minősítést, „nem elég jó”, „nem olyan tehetséges”, „nem tudja megírni”, „nem szeretem, de nem lehet kihagyni”, majd megosztják egymással a róluk eszükbe jutó magánéleti történetet. Csoóri „sunyi paraszt”, Borgos Anna „örült”, Ambrus Judit „nagyon okos, felkészült nő”, „de örült”, és „jól néz ki”. Kitüntetett érdeklődést mutatnak a házasságok,

válások, szerelmi ügyek iránt, és feltűnően sokszor térnek vissza arra a kérdésre, hogy Eörsi István miért nem jó író – a két téma az Eörsi család szívbe markoló belső magánéleti sztorijában találkozik.

Olvasás közben nem könnyű elkerülni azt a furcsa érzést, hogy talán nem kéne mindezt megtudnunk. De tagadhatatlan, hogy ugyanez az érzés fűtheti az olvasási vágyat is. És az is hozzátartozik mindehhez, hogy a beszélők önmagukat is durván minősítik: „– Mire gondolsz? – Öreg fasz vagyok én már! Arra! – Az más.” Vagy: „Szarok vagyunk. Hát nem szarok vagyunk mindannyian? Mindenki ott, ahol van, ott szar.”

Örölsz neki, Pali bácsi

A szöveg szexista, személyeskedő, keserű, durva, élvezkedik a gimnazista fiúöltözők hivalkodóan macsó pengeváltásaiban – nagyjából ezt hányja a könyv szemére az Élet és Irodalomban megjelent, felháborodott olvasói levél, valamint Török András alapvetően megengedő, a Vademecum Könyvklub hírlevelében megjelent ismertetőjében is.

false

Zavarba ejtő a könyv két utolsó naplóbejegyzése is, amelyek már csak Kőrössi reflexióit rögzítik, és mintha kiolvasható lenne belőlük valamiféle lázadás az addig szeretve tisztelt apafigura ellen. Az egyik ennyi: „Te félrebaszol? Megcsalod a feleséged? Én ennek nem örülök! Nem a faszt, persze hogy örölsz neki, Pali bácsi. Alig várod, hogy valaki elmesélje neked, hogyan dug félre.” Az utolsó bejegyzés már azt veti fel, hogy bármi hangzik is el Réznél, publikus lesz. Mire gondoljunk itt? Réz nem tudott titkot tartani, ezért az ő magánközlései is kiadhatók?

Miért nem jár a híres szerkesztőnek, a magyar irodalmi nyilvánosság egyik legfontosabb formálójának az, hogy akár irodalmi, akár más témában magánvéleményt közöljön? Milyen magasabb szempont indokolja a kiadást? Ha Réz Pál szellemi öröksége rosszul jár is a közléssel, megtudunk valamit a magyar irodalom színpalak mögötti valóságáról? Azért tartozik mindez a nyilvánosságra, mert szerkesztőként Réz maga is a nyilvánosság formálója volt?

E nehéz kérdéseket tettem fel az Élet és Irodalom főszerkesztőjének, Kovács Zoltánnak, minthogy a lap június 14-i számában megjelent egy különösen borzongató részlet a könyvből. A főszerkesztő indoklása szerint „kizárólag azért közöltem, mert érdekesnek tartottam”. Szerinte „nagyon is problematikus” a közlés amiatt, hogy

nincs tekintettel Réz magánbeszélgetéshez fűződő jogára, és ennek figyelmen kívül hagyását „nem indokolja magasabb rendű szempont”. Kovács szerint viszont az elhangzott minősítések azokról szólnak, akik kimondják őket: „amikor olvastam a szöveget, csakis a két beszélő, főleg persze Réz Pál stílusa és kijelentéseinek fésületlensége ragadott meg. Hogy őszinte legyek, állításaira már nem is emlékszem, mert nem is érdekelték. Ez, mint közlő szerkesztőt nem ment föl, természetesen.”

A könyv külsős szerkesztője, Barna Imre egészen másféle választ adott kérdéseimre: szerinte a szöveg Kőrössi irodalmi műve, vagyis nem tényanyag áll benne, hanem a szerző szubjektív visszaemlékezése, ami „a saját elfogultságoktól sem mentes emlékeire hagyatkozva rekonstruálja a Réz Pállal folytatott beszélgetéseket.” Tudomása szerint személyiségi jogi kifogások nem merültek fel, és szerinte a szerző „a sok pikáns részlet ellenére a legnagyobb tisztelettel és szeretettel viseltetik Réz iránt, a mindebből kirajzolódó kép pedig fontos adalékul szolgálhat az elmúlt legalább 50 év magyar irodalmának meghatározó alakjának megértéséhez.”

Kőrössi P. Józseffel telefonon beszéltem a könyv problémáiról és szándékairól. „A beszélgetések lejegyzésével akkoriban nem volt különösebb szándékom. A Bokáig pezsgőben számomra nem azt a Réz-portrét adta, amit ismertem, biztos vagyok benne, hogy sokat dolgoztak a szövegen. A jegyzeteimről többeknek meséltem, mindenki lelkesen fogadta az ötletet, senki nem mondta, hogy ezt nem kellene kiadni, csak Várady Szabolcs fogalmazott meg kételyeket. Engem is egyre jobban izgatott a dolog. Biztos vagyok benne, hogy Réz ehhez nem járult volna hozzá, ő más képet akart mutatni magáról. Általában más arcot akarnak mutatni az emberek magukról, és szerintem ez a könyv őszinte. Lehet, hogy durvább oldalát mutatja valakinek, de őszinte, és arról is szól, hogy a képmutatás az életünk része. És Réz, mint mindannyian, hiú ember volt. De az író sohasem úriember! Nekem is voltak kételyeim a könyvvel kapcsolatban, és sejtettem, hogy nem lesz egyértelműen pozitív a fogadtatása. Hallomásból tudom, hogy egyes társaságokban megszidták miatta. Egyébként a fiának elküldtem a kéziratot, aztán a könyvet is, de válasz nem érkezett.”

Kőrössi álláspontja szerint jogilag a szöveg nem támadható. Ezt nagyjából megerősítette az általam felkeresett jogász: szerzői jogokat az örökösök biztosan nem érvényesíthetnek, de ha a közlés tényleg sérti Réz Pál személyiségi jogait, akkor elképzelhető egy erre alapozott kereset, amit a Réz család adhatna be. Ehhez először is azt kellene bizonyítani, hogy a közlés Rézt hátrányosan érinti, függetlenül attól, hogy a négy fal között valóban elhangzottak-e a leírt mondatok vagy nem. Réz Pál fiát, Réz Mihályt végül telefonon értem el. Azt mondta, Kőrössi könyvét „inkorrektnek” tartja, ezen túl az ügyel nem foglalkozik.

Heccből mondatokat

A könyv előszavában Kőrössi többek között Várady Szabolcsnak és Parti Nagy Lajosnak mond köszönetet, mint akik segítették a szöveg könyvvé formálásában. Várady – aki 25 évig szerkesztette a Holmi versrovatát – kezdetben érdekesnek találta a projektet, de ahogy összeállt a könyv, megváltozott az álláspontja, és azt írta Kőrössinek, nem adná ki könyvben. Lapunk érdeklődésére most azt írta, sajnálja, hogy végül kiadták, „mert így lett egy kis botrányszaga az ügynek, és emiatt félok, hogy többen fogják elolvasni, mint az írókról tett nyilvános kijelentéseit. Kőrössi lejegyzésében Réz hangja szólal meg, nem kétséges, de az ilyen megnyilvánulások jelentését meghatározza a kontextus.

Ha valaki magnóra vette volna a Holmi szerkesztői értekezleteit, és kiadnák, sok kívülálló elképedne. Mert szó szerint értene sok mindent, ami korántsem azt jelenti, aminek hangzik”. Várady szerint Réz magánemberi stílusát egy életre meghatározta az a „szertelen szabadszájúság és dévaj kötekedés, ami az Eötvös Collegiumban dívott. Amellett sokat túlzott. Ha azt mondta valakiről, húsz éve nem látta, az két hónapot jelentett. Ha azt, hogy fasiszta, azzal talán csak azt akarta mondani, hogy kellemetlen fráter.

Ő biztosan nem járult volna hozzá a megjelenéséhez. De abban már nem vagyok biztos, hogy jogi eszközökkel megakadályozhatta volna. Persze nem is lett volna rá szükség. Elég lett volna annyit mondani: Jóska, ezt ne!”

Parti Nagy Lajos, aki Réz beszélgetőtársa volt 93-ban, 99-ben, s végül 2015-ben a Bokáig pezsgőben összerakásakor, hasonló véleményen van. „A végeredményt elsietett, félkész, félrement lehetőségnek gondolom, sőt öngólnak, hisz elsősorban emiatt vetődik fel, hogy etikus-e az elhangzásuk után szó szerint lejegyzett szövegek némelyikét a közlő halála után (pár évvel) megjelentetni. Ha ez a végeredmény, akkor nemigen.

Egy rendesen megcsinált, majdani Kőrössi-memoárban – Rézről, Eörsiről, Konrádról, önmagáról, íróságáról, kiadóságáról, kortárságáról –, egy másik, tágabb kontextusban Réz és a lejegyző-válogató privát nyilai, magánközlései kevésbé lettek volna szemet szűrőak, bántóak, Rézre nézve is kínosak. Ő ezt aligha engedte volna, akkor se, ha magnófelvétel áll a szövegek mögött. Egyébként két dologban eléggé biztos vagyok, az egyik, hogy Kőrössi jóhiszeműen, jó szándékkal, baráti beszélgetéseik emlékéül romozta elő a naplóiból ezt a szövegegyüttest, a másik, hogy

amiket Réz szájába ad, azokat Réz valóban mondta, így vagy közel így. De ki nem fogalmaz, vet oda magánbeszélgetésben indulatból, öregségből, heccből mondatokat, amiket nem a nyilvánosságnak szán? Amin az eddigi olvasók ki- és fennakadtak, nem ok nélkül, az simán kihagyható lett volna, hisz így is maradtak ki passzusok, nem tudhatni mennyi és milyen.

(Cikkünk eredetileg a Magyar Narancs hetilap 2019. október 3-i számában jelent meg, most újraközöljük online.)

XX

<https://www.es.hu/cikk/2019-06-14/korossi-p-jozsef/naploromok.html>

Kőrössi P. József
Naplóromok
Ücsörgünk a kávéházban Réz Palinál
PUBLICISZTIKA - LXIII. évfolyam, 24. szám, 2019. június
14.

Sohasem ücsörögtünk kávéházban. De nála olyan volt, mintha ott ücsörögnénk. Sohasem ittunk, például kávét sem, és mégis, kávéház volt az a javából sok-sok megidézett kávéházi alakkal. Ő néha felemelte a vodkásüveget a lába mellől, egy-egy beszélgetésünk alatt legfeljebb egyszer, kétszer. Kínált, de én nem ihattam. Az ennél is nyersebb beszédet, beszélgetéseinket alaposan megszerkesztettem. Cenzúráztam is. Ebben segítségemre elsősorban Barna Imre, Várady Szabolcs, Parti Nagy Lajos és Lator László volt. Óvtak és védtek engem is. Köszönet jár érte.

Megjelent 2016-ban a Bokáig pezsgőben című hangos memoár, amelyben Réz beszélgetőtársa Parti Nagy Lajos volt. Azt olvasva jutott eszembe, hogy én is beszélgettem Palival, Rézzel, s azokat a beszélgetéseket én akkor azonnal le is jegyeztem. Emlékezetből, látogatásaim után, éjszaka, sokszor hajnalig írtam. Ezeket a szövegeket kerestem meg a masinámban, ezekből állt össze a többrészes kézirat.

Nincs másik

2006. július 11., péntek

– Tudsz jönni? – kérdi. – Tudok, mondom.

– Gyere – mondja.

– Öt és hat között – mondom.

– Csak gyere.

Negyed hat után csengetek föl, egy női hang enged be. A hatodikon nyitva az ajtó. Kopogok. – Gyere.

Az asztaltól állhatott föl, elém jön. Fehér ing van rajta, kezét fogunk, aztán elnézést kér. Hozzá képest fürgén tűnik el a szomszéd szobában. Vécére ment? Ahhoz képest elég hamar jön vissza. Vetetlen ágy, hófehér ágynemű, félrehajtott paplan.

– Ma temették Balassát – mondja. – Ott voltál?

– Onnan jövök – mondom.

– Sokan voltak!? – Inkább mondja, mint kérdezi. Kíváncsian néz.

– Sokan.

– Ki beszélt? Parti Nagy, tudom, hogy beszélt. Elkértem az írását, de azt mondta, lehet, hogy az ÉS-nek kell adnia. Mikor volt? Fél egy? Akkor már hívott – volna.

– Lajoska volt talán a legjobb, de Dérczy is.

– Lajos azt mondja, hogy nem volt kapcsolatuk, de az utóbbi hónapokban gyakran hívta.

– Ki hívta?

– Balassa

– Nagy ember volt.

– Ezt mondták?

– Ezt is.

– Én semmit se mondhatok. Nekünk volt egy vitánk.

– ...

– Na mit hoztál?

Kipakolom a könyveket. Krúdy: Asszony, aki szőlőfürt lesz, Sakk-matt, Zene, Bodor Béla könyve, Végel naplója, Konrád: Fenn a hegyen...

– Ennyit hoztál? – kérdi.

– Klaniczay: Ellenkultúra a hetvenes-nyolcvanas években – mondom.

– Na! Sakknovellák. Nagy Lajos van?

– Van. Kettő is.

– Ő volt a nagy sakkozó. Karinthy? Karinthy is van. Bodor Béla. Ez a regénye?

– Az.

– Nagyon érdekes ember. Na! Végel? Nagyon rendes pasas.

– Nem akarom azt mondani, hogy ez a napló zseniális, de mégiscsak azt kell mondanom.

– Novellistaként kezdte. Nagyon jó novellista volt, és esszéista lett.– Nem ír már szépprózát.

– Abban nem vagyok egészen biztos.

– Krúdy minden írása a borról. Mit szól majd hozzá Kelecsényi?

Hozott egy könyvet, kis füzetet Krúdy dedikációiról. Gyengécske. De írt egy tanulmányt arról, hogy volt az Athenaeumnak, talán az Athenaeumnak egy sorozata, amibe maximum 120 oldalas könyvek fértek bele. Krúdytól is kértek, és ő, amiket odaadott, mind megkurtította. Húzott harminc oldalakat is a korábban már megjelent regényeiből, hogy beférjenek a sorozatba. Kellett a pénz. Aztán meghalt. S az ezt követő kiadások pedig majd mind ezeket veszik át. Az ultima manus elve alapján bizonyíthatóan ezeknek a műveknek a csonkított kiadásait vették a későbbi kiadások alapul. Konrádot is hoztál? Radnóti azt mondja, hogy ez már egészen jó, hogy írunk kell róla.

– Erről legalább annyit beszélnek és írnak majd, mint A látogatóról.

– Láttam valamelyik éjszaka, nem tudom, mikor, mert nem néztem végig, akkor már majdnem kómában voltam, vagy még kómában voltam. Éjszaka?

– Záróra.

– Az. Kik voltak ott?

– Csordás, Rajk és még... Én azt hallottam, hogy nagyon jó műsor volt.

– Lehet, hogy az volt, de miután már kínosan sokat dicsérték a Gyurit, megszólalt Lévai Balázs, és azt mondta, hogy sokan egykönyves írónak, A látogató írójának tartják a mai napig, mert azóta csak politizál, a politika elsodorta, és nincs több jó regénye. Ekkor mindenki kínos helyzetben érezte magát, én meg kikapcsoltam.

– Csordás jót mondott.

– Csordás nagyon okos. Ő meg a kis Klaniczay. Őt is megszerezted.

– Akkor voltam abban a korban, amikor érdekelhetett volna ez a zene. De nem érdekelt.

– Én ehhez nem értek, de biztos érdekes. Valamelyik könyvedről írnak a mai ÉS-ben. Csak láttam, nem olvastam. Ki ez a nő?

– Ambrus Judit – mondom. – Csordás szerint...

– ... egy örült...

– ... nagyon okos, felkészült...

– Az lehet, de őrült. Csinos?

– Csordás szerint csinos.

– ...

– Jól néz ki. Azt írja, hogy azért válogatok kizárólag hetven évvel ezelőtt elhalálozott szerzőktől, hogy ne kelljen jogdíjat fizetni, majd felsorolja a szerinte legjobbakat, s azok mind védettek még, jogdíjasok.

– Említ egy Szerb Antal-novellát, ami egy buzi..., lesbikus történetet mond el. Nem ismerem ezt, benne van a...

– Benne...

– Érdekes. Nem emlékszem.

– Nem olyan egyértelmű. Gyanús volt, többször is elolvastam, mire rájöttem, hogy akár lesbikus kapcsolat is lehet.

– Ellentmondásba keveredik. Ismerem. Az egy őrült, olyan, mint... Miért nem csinálsz egy ilyen antológiát? Lesbikus novellák. Írhatnának bele őrültek is.

– Már gyűjtöm.

– Van egyszer egy Örkény.

– Ismerem.

– Galgóczi. Igaz, azok inkább kisregények, de van egy elbeszélése is.

– Az nagyon szép. Meg kell nézni Kádár Erzsébetet. Ebből az antológiából nem hoztál nekem? Nem baj, majd hozol, ha akarsz. Török Sophie-nak nincs?

– Miért lenne?

- Leszbi volt, nem tudad?
- És akkor mi volt közte meg a Szabó Lőrinc között?
- Biszex volt. Na és? Babits biztos nem baszta meg. Babits Szabó Lőrincbe volt szerelmes.
- Most olvastam nem olyan rég Szabó Lőrincet Török Sophie-ról.
- Elkérte tőle a nőt, aztán kidobta Lőrincet.
- Gondolod, hogy azért kérte el, hogy kidobhassa?
- Féltékeny volt.
- Akkor is.
- Féltékeny volt. Akkor az egyetlen riválisa Török Sophie volt. És ott volt Lőrinc, ez a vad kan, aki mindenkit röptiben, és ezzel még dicsekedett is. Meg kellett szabadítani a nőtől.
- Gonosz volt Babits?
- Nem tudom. Gonosz talán nem volt. De a szerelmét meg kellett szabadítania attól a nőtől. Hiszen már eljegyezte! Szerinted Komját Aladáron kívül kit közölt még annyit Babits a Nyugatban. Senkit. Pedig az egy tehetségtelen alak. Babitsnak volt érzéke, és mégis.
- Érdekes összehasonlítani azt, ahogyan Szabó Lőrinc, meg ahogyan Török Sophie emlékszik vissza ugyanarra a napra, amikor Babits megkéri a kezét. Török Sophie is leírja a naplójában. Szabó Lőrincnek engedélyt kellett kérnie ahhoz, hogy eljegyezze a nála idősebb Tanner Ilonkát. Nem volt még huszonegy éves. Borotválkozik, amikor Babits odalép hozzá, és azt mondja neki, hogy milyen jó, hogy ő ilyen boldog. Miért olyan boldog? Azért mert Tanner Ilonkával találkozik, mondja Lőrinc. Ránéz a sóvárgó Babitsra, és felajánlja neki a nőt.
- Sóvárgó vagy féltékeny? Ez nagyon fontos.
- Szerinted féltékeny, szerintem sóvárgó.

- Szabó Lőrinc abban a pillanatban rájön, hogy elveszítheti Babitsot.
- Ahogy később el is veszíti.
- De az más.
- Más. Babitsból egy van, Tanner Ilonka-szerű nőből volt már száz, és lesz még száz. Hát persze, hogy átengedi.
- A naplók szerint erről tudomást szerez Tanner Ilonka...
- Mert az a fasz Babits elmondja neki...
- ...hát ezért kell majd Babitsnak meggyűlölnie Lőrincet, mert megalázták, és az ugyancsak megalázott Ilonka ezt tudatosítja benne.
- Soha többet nem állnak szóba egymással. Babits az élete vége fele kicsit megenyhül, de Török Sophie nem enged. És ott van az a vers a Tücsökzenében!
- Szabó Lőrinc zseni volt! Nagy kan, és nagy zseni. Az egy zseniális vers. Az is az. Mi van ott besűrítve...

Hallgatunk.

- Mit segíthetek?
- Kellene a Költők könyvébe a Petri-korrektúra.
- Itt van az asztalon, majd odaadom. Mi lesz a váradi sorozattal?
- Irányítottam hozzád egy... na nézd, nem jut eszembe, pedig egész délelőtt ezen gondolkodtam... Biblia-történész..., együtt dolgoztam vele a Holnapnál annak idején... nem jut eszembe...
- Mivel foglalkozik?
- Mit tudom én. A felesége otthagyta. Megszökött egy képzőművésszel, aki később, miután teljesen elbizonytalanodott a tehetségében, és rájött, hogy – nem tud festeni,

levágta a jobb keze kettő vagy három ujját, hogy ne tudjon többet ecsetet vagy ceruzát fogni, hogy ne tudjon festeni, rajzolni. Aztán rájött, hogy mégis tehetséges, és megtanult bal kézzel rajzolni, és most bal kézzel rajzol meg fest.

– Jobb, mint azelőtt volt?

– Nem tudom.

– Ne mondj ilyet.

– Így történt, miért ne mondjam?

– Ez szöktette meg a, nem tudom, valamilyen Évát.

– Ha az volt ennek a fickónak a felesége, akkor...

– Rugási, Rugási. Gyula.

– Az.

– Nem zsidó.

– Legutóbb is azt mondtad. Nem zsidó.

– Azt tudod, hogy Hit gyülekezetes lett?

– Tudom.

– Igazad van. Van nálam egy izraeli szerző könyve, persze ez is váradi. A zsidó Váradról. Héberül írták. De ki tud ma héberül?!

– Rugási. Mondtam neki, hogy hívjon fel, mert meg kellene nézni.

– Nem hívott fel.

– Legalább két hónapja beszéltem vele.

– Nem hívott.

- Sok mindent elfelejtettem a kómában, de szép lassan minden visszajött. Ez is visszajött volna. Nem értem. Újra fölívom. Nem szeretném, ha a sorozat...
- Figyelj csak... Közben hátul az agyam dolgozik. Csáth Géza. Van egy fiatalkori novellája a repülésről, ahol a repülőgépnek fontos szerepe van. Fiatalkori. Biztosan rossz. De te azért használhatod. Csáth nagy siker ma.
- Benne van az összesben?
- Biztosan. Nézd meg.
- Borgos Anna eltűnt.
- Az is örült.
- Tőled kaptam.
- Ezek mind bolondok. Erős Feri meg ezek. Ha hozzám jönnek és bemutatkoznak, hogy pszichológus, megkérdezem, hogy pszichológus vagy – pszichopata. A dörzsöltebbje azt mondja, hogy mindegy, mert az ugyanaz. Ez Mérei mondása volt. Mi lesz a könyvetekkel?
- Én készen vagyok a saját dolgommal. Elolvastam a naplót.
- Nem egészen napló, mert folyamatosan írta. A Burokban születtemről beszélek. És még igaz is, mert valóban burokban születtem.
- Akkor zseniális cím.
- Találó.
- Tökéletes.
- Lesz a kötetben a Burokban születtem, néhány novella és...
- Azok jók?
- ...Nem annyira, de mégiscsak Kosztolányiné... és a kötet végén a portrék. Mindenkiről írt valamit, aki megfordult náluk vagy a környezetükben. Karinthyról

többször, Déryről, másokról és ismeretlenekről.

– Hogy fog kinézni?

– Így: Kosztolányi Dezsőné Harnos Ilona: Burokban születtem (Naplók, novellák, portrék).

– Az jó

– Hiába hívom, hagyok üzenetet, nem hív vissza két hónapja.

– Furcsa meghívókat kapok tőle.

– Lesbikus rendezvényekre. Például egy könyvbemutatóra a Ráday könyvesházban.

– Az nem baj.

– Nem.

– Hívott engem is egy előadására. Persze nem mentem el.

– Bécsben is tartott egyet.

– Na! Zavaros csaj. Amikor először járt nálam, kérdeztem mindenféléről. Kértem, hogy mondjon valamit magáról. Más korosztály, én nem tudom, ő kicsoda.

– Nagyon rosszul beszél. Halkan és zavarosan. Nem néz a szemedbe.

– Férfiről nem beszélt. Pedig rákérdeztem.

– Hát akkor pláne nem...

– Nem úgy kérdeztem rá, közvetve...

Hallgatunk.

– Mi van még?

– Balassa meghalt.

– Azt mondják, hogy az utolsó évben Móriczról írt. Az érdekes lehet. Érdekesebb, mintha ugyanarról az oldalról írt volna valaki.

– Ha népi?

– Hát persze. Az biztos, hogy érdekesebb, ha a Balassa. Bár nem vagyok biztos abban, hogy meg tudta volna írni.

– Megyek...

– ...Kimegyek.

– Nem is várlak meg, menj csak nyugodtan.

– Várj meg, valamit még mondani akarok. Addig olvasd ezt!

Kezembe nyom egy Blikket. Az első oldalon Kocsis Zoltán kedvesének vagy szeretőjének a bejelentése, miszerint olvasói nyomásra mégiscsak megtartja a gyereket, Kocsis gyerekét.

– Milyen ember ez? – mondom, amikor visszajött.

– Milyen ember ez a nő, aki ehhez a nyilvánossághoz fordul? Hát ez egy bulvár szar.

– Ez is igaz.

– Ebben az országban összekeverednek a dolgok.

– Olvastad Kukorellyt?

– Olvastam.

– És milyen?

– Sokkal jobb, mint amire számítottam.

– Ez jó. Túlírt kicsit, de jó. Végigolvastad?

– Két teljes nap alatt végig.

– Nem csak lapoztad?

– Nem. Írni készülök neki. Csak nehéz megírni, hogy most csalódtam jó irányban. Zavar, hogy rivalizál az Esterházyval. És hogy fontos neki, hogy – szemben Esterházy arisztokrata apjával, bezzeg, és itt a bezzegre teszem a hangsúlyt, bezzeg az ő polgár apja nem volt besúgó vagy kollaboráns. Zavar, hogy ez fontos neki.

– Van benne ilyen? Ott még nem tartok. Nekem hiányzik ez az apa, vagy ez az anya.

– Igen.

– Ha most azt mondanád nekem, hogy rajzoljam le, írjam le neked az apafigurát, nem tudnám leírni. Nincs semmi fogódzóm. Nem tudom, hány centi – milyen az arca, milyen a teste, zömök vagy hórihorgas. Nem tudok róla semmit. Hol él ő, mi veszi körül? Nem ismerem a tárgyait...

– Mintha egy függöny mögött mozgatná...

– Ez jó.

– ...ezt az apát. Kontúrok sincsenek. Azt gondolom, hogy szándékosan. Baj van, ha nem szándékos.

– Nem ezt gondolom.

– Nincs ennyire okos? Milyen ember?

– Azt el tudom képzelni a képességeiről, hogy megírta rajzosan, aztán meg elkezdte lefaragni, hogy elrejtse. Elkezdte eltüntetni. Ez lehet tudatos, de – inkább a rejtőzködés miatt.

– Milyen ember?

– Önző. A legönzőbb, akivel találkoztam.

– Mindenki önző.

- Csak magának kapar. Arra kellettek neki az intézmények, amiket megszerzett vagy létrehozott, hogy magának kaparhasson.
- Ez viszont csúnya.
- Sokat javított rajta a szerkesztés.
- Ki szerkesztette?
- Az egyik Mészáros Sanyi volt.
- Az jó. Okos, felkészült fiú. Azt hiszem.
- Eltűntek a szövegéből a nyegleségek. Emiatt ebben jobb is talán, mint Esterházy.
- Na ne! Nem közelíti. Vagy talán igen.
- Nem biztos, hogy tud írni, de amit nem tud, azt ő használja ki a legjobban, a legügyesebben, a legtehetségesebben. Mert tehetséges, az kétségtelen.
- Azt mondják, méltósággal vitte az utolsó hónapokat is.
- Balassa? Erre a pap is kitért, aki temette.
- Hát akkor menjél... Elfáradtam...
- Két apróság, mielőtt elmegyek.
- Mondjad, aztán menjél.
- Terjed, hogy Orwell besúgó volt.
- Kém vagy besúgó?
- Besúgó.
- És kinek súgott be? Az oroszoknak vagy az angoloknak?
- Nem kém, besúgó.

– Jó! Akkor én ezt nem értem.

– Nem érted? Épp a századik évfordulóján, épp akkor, amikor a Terror Házában konferenciákat rendeznek neki. Éppen akkor...

– Lehet, hogy értem már. És mi a másik mondandód, mert aztán menj most már.

Föl akar állni a karszékből, kérem, hogy maradjon. Megszorítom a kézfejét. Megszorítom még egyszer, aztán kimegyek. Nincs másik, mondom a liftre várva. Elfelejtettem a másikat.

XX

Pécsi-Pollner Katalin

Olvasói levél

VISSZHANG - LXIII. évfolyam, 25. szám, 2019. június 21.

<https://www.es.hu/cikk/2019-06-21/pecsi-pollner-katalin/olvasoi-level.html>

Tisztelt Kovács Zoltán! Hitetlenkedve olvasom a kávé mellett reggel Kőrössi P. József Naplóromok című írását (ÉS, 2019/24., jún. 14.). De a koffeinre már nincs is szükségem, annyire felszökött tőle a vérnyomásom. Hogyan jelenhet meg az ÉS-ben egy olyan írás, amelyben írotársakat és más, a kulturális-tudományos közéletben jelen lévő, ismert és megbecsült embereket pocskondiáznak, alpári módon?

Két koros (és emlékeim szerint igen ronda) férfi osztja az ést az „irodalomról”, és zúdítja a mocskot a nőkre: a dichotómia szerint egy írással foglalkozó nő ismérve a csinos vs. ronda dichotómia – bár mindkét kategóriában lehet még valaki bolond is. Aki lesbikus, még rosszabbul jár – naná! A zavaros és bolond kategóriába persze férfi is bekerülhet, ha pechére pszichológus: Erős Ferenc szociálpszichológus ezzel érdemelte ki a minősítést – de legalább jó társaságba került, Borgos Anna irodalmár, pszichológus mellé.

Folyik az intimpistasodás, élő és halott írókról és irodalmárokról egyaránt – senki nem elég jó a két fiktíven „kávéházazó”, enyhén demens beszélgetőpartnernek – nyilván, hozzájuk képest, legyen akár Esterházy vagy Balassi Péter az illető neve. Kérdem én: a Facebook egyből letiltotta volna ezt a szexista és személyeskedő szöveget – az ÉS-ben nincs szerkesztő? Aztán: vajon az életről vagy az irodalomról szól-e ez az írás? Mi indokolta a publikálását? Mi volt az a súlyos mondandó vagy esztétikai érték, aminek a kedvéért be lehetett áldozni az etikát? A hagyományos zsidó tanítás szerint nem csupán az vétkezik, aki mások háta mögött pletykálkodik vagy koholmányokat terjeszt – de az is, aki meghallgatja. Itt most kifejezettem az ÉS gondatlan szerkesztőire célok.

A halottak már nem védekezhetnek – de bízom benne, hogy legalább Kukorelly jól pofán csapja majd Kőrössi P. Józsefet. Addig is várom a szerző és az ÉS nyilvános bocsánatkérését. Üdvözlettel törzsolvassójuk, aki máskor nem szokott nyilvánosan levelezni:

*

Tisztelt Pécsi-Pollner Katalin, az írást én adtam le. Határozott véleményem, hogy a kifogásolt szöveg nem azokról szól, akiről Kőrössi P. József és Réz Pál beszél, hanem csakis saját magukról: Réz Pálról főként, és KPJ-ről. Sajnálom, ha a közlés csalódást okozott, de nem gondolom, hogy elnézést kellene kérnem. (KZ)

